

Gyvenęs pagal priesaiką

Kazimieras KALIBATAS

1938 01 29–2015 02 25

Įsivyravus racionaliam ir pragmatiškam požiūriui į gyvenimą jau sunku įsivaizduoti nė dvidešimties metų neturintį jaunuolį, kuriantį priesaiką Tėvynei.

Savo Tautai, Tėvynei, Lietuvai prisiekiu: Per visą savo gyvenimą būti tikros lietuviškos dvasios – būdo – charakterio ir papročių tautiečiu. Stengsiuos giliai pažinti savo Tautos didžiąją praeitį, Jos šviesią ateitį, Jos kultūrą, gyvenimą, visa tai, kas riša mane su Ja. Vengsiu klaidinančių rusų arba kitų tautų savybių ir ideologijų, kurios naikina ir degraduoja lietuvišką sąmonę ir kūną. Kiekviena žingsnyje būsiu pastabus, savikritiškas ir visapusiškai pasiruošęs veikti Tautos labui. Stengsiuos kiek galima daugiau atgaivinti žmonėse tautiškumą ir nurodyti bendrus tikslus bei dabartinę padėtį. Tėvynė šaukia mane. Prisiekiu Jai atiduoti visus savo sugebėjimus, visas jėgas, o jei prireiks, ir gyvybę. Kiekviena tauta iš prigimties – laisva. O Lietuva per amžius buvo mylinti ir turinti laisvę Tauta. Kiek yra padėtų aukų Jos laisvei išsaugoti, bet dar daugiau reikės jėgų ir aukų tai taip trokštamai laisvei atgauti. Nors dabar dar nėra pribrendęs momentas šią garbingą ir šventą pareigą atlikti, bet visada esu pasiruošęs ją įvykdyti. Mano šeima – mūsų Tauta. Mes Jos vaikai. Gyvensim kaip broliai. Jeigu sulaužysiu šią šventą priesaiką – tenebūsiu vertas savo Tėvynės sūnaus vardo. Tenubaudžia mane Dievas ir kritusių už Tėvynę karžygių dvasia. Tepadedu ir stiprina mane didžiųjų Lietuvos didvyrių žygdarbiai. Telydi mane Dievas.

Taip 1957 m. senojoje Zapyškio bažnyčioje kartu su bendraminčiais prisiekė Kazimieras Kalibatas. Sąžiningai vykdydamas įsipareigojimą „kiek galima daugiau atgaivinti žmonėse tautiškumą“, Kazimieras nugyveno prasmingą gyvenimą. 2015 m. vasario 25 d., palaužtas sunkios ligos, jis tyliai išėjo, palikdamas mus tęsti kilnius darbus Tėvynei.

Muzikas, pedagogas, violončelininkas, folklorininkas Kazimieras Kalibatas gimė 1938 m. sausio 29 d. Vilūnaičių kaime (Pakruojo r.). 1966 m. baigė Lietuvos

valstybinę konservatoriją, dėstė Vilniaus, Šiaulių, Pakruojo muzikos mokyklose ir Šiaulių universitete (1994–2000). Nuo 1993 m. buvo Šiaulių konservatorijos violončelės specialybės ir Šiaulių pedagoginio universiteto Meno pedagogikos katedros etnoinstrumentologijos dėstytojas, Šiaulių kamerinio orkestro ir fortepijoninio trio muzikantas. Daug dėmesio skyrė Žiemgalos karšto etninės kultūros puoselėjimui.

Svarbus Kazimiero Kalibato kultūrinės veiklos etapas susijęs su Vilniumi. 1971–2000 m. jis sostinėje įkūrė apie 20 folkloro ansamblių – „Sadaują“, „Jievarą“, M. K. Čiurlionio meno mokyklos moksleivių ansamblį, „Nalšią“, „Krivulę“, „Ventą“, Paminklų konservavimo instituto darbuotojų ansamblį ir kt. Vėliau Pakruojuje – ansamblį „Verdenė“, Šiauliuose – „Margulį“. Kurį laiką pats jiems vadovavo. Konsultavo ir kitus Pakruojo rajono folkloro ansamblius – „Linkavą“, „Žiemgalą“, „Kruoją“.

Inicijavo įvairių kultūros ir mokslo leidinių leidybą, knygų „Linelius roviau, dainavau“ (1990), „Pakruojo apylinkės“ (1996), „Dainos žuvusiai jaunystei“ (1997), monografijų „Lygumai. Stačiūnai“ (2001), „Pašvitinys“ (2014) ir kt. vienas iš sudarytojų, redakcinių kolegijų narys. Rengė kraštotyros ekspedicijas, seminarus.

2012 m. K. Kalibatas buvo apdovanotas Kultūros ministerijos premija už tradicinės kultūros puoselėjimą ir skleidimą.

Nuveikta ištis daug, tačiau plačiai nesigarsinant – tylomis. Galbūt tokią tylią dvasinės rezistencijos laikyseną nulėmė ankstyvoje jaunystėje patirtas sovietinio saugumo persekiojimas? Daugelis folkloro mėgėjų, ypač jaunesnės kartos, net nežinojo Kazimierą buvus aktyviu pasipriešinimo kovų dalyviu. Apie rezistencinę Kazimiero veiklą rašiusio *antisovietinio neginkluoto pasipriešinimo pagrindinės grupės dalyvio*, Kazimiero bičiulio Algirdo Mišeikio¹ teigimu, Kaune 1956–1957 m.

1. Algirdas Mišeikis. „Dėl antisovietinio neginkluoto pasipriešinimo pagrindinių grupių, įkurtų Kaune 1956–1958 metais“. Prieiga per internetą: www.alkas.lt, paskelbta 2013 m. vasario 27 d.

Kazimieras Kalibatas su mama. 1988 m.

buvo įkurtos dvi antisovietinės neginkluoto pasipriešinimo pagrindinės grupės. Kazimieras buvo vienās jų narys, o kitos – iniciatorius. 1957 m. jis su bičiuliais, Kauno Juozo Gruodžio muzikos mokyklos mokiniais, įkūrė pagrindinę grupę, kuriai pats ir vadovavo. Ją sudarė dvylika bendraminčių: A. Mišeikis, Leonas Pranulis, Vytautas Šeinauskas, Juozas Rimas, Kazys Kšanas, Algimantas Brundza, Algimantas Bendoraitis, Vytautas Rakauskas, Leonas Ulevičius, Alfonsas Ūsas ir Antanas Vyšniauskas. Tais pačiais metais visi prisiekė K. Kalibato sukurtos priesaikos žodžiais. Netrukus organizaciją susekė sovietinis saugumas, jos nariai patyrė KGB persekiojimą, buvo tardomi. K. Kalibatas ir A. Mišeikis išbraukti iš Lietuvos valstybinės konservatorijos studentų sąrašų, dokumentuose įrašant: pašalinti kaip „aktyvūs nacionalistinių-religinių grupių dalyviai“. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, K. Kalibatui ir kitiems šios slaptos organizacijos nariams buvo suteiktas pasipriešinimo kovų dalyvio statusas.

Toks pat tylus, žvelgiant iš šalies, atrodo ir kitas K. Kalibato tautinės patriotinės veiklos baras – folkloro ansamblių kūrimas Vilniuje. Rašant apie patriotiškai nusiteikusį jauną muzikantą, atvykusį iš tolimo Pakruojo į Vilnių gairinti tautiškumo, atmintyje nejučia šmėkštelė karinės dainos posmas: „Antra triūba užtriūbysi – Vilniaus miestą pabudysi...“ Tačiau Kazimierui šie žodžiai lyg ir netiktų. Jo veikla nebuvo „garsus užtriūbijimas“ – staigus veiklos pliūpsnis, atkreipiantis aplinkinių dėmesį. K. Kalibatas daug metų steigė ir puoselėjo folkloro ansamblius – darbavosi nuosekliai, bet tarsi nepastebimai: vienus sukurdavo, atradęs sau pamainą, palikdavo ir kurdavo kitus. Daugelį stebino jo diplomatiniai sugebėjimai įtikinti įvairių gamyklų, mokyklų ir kitų institucijų vadovus, kad jų įstaigai būtinai reikia folkloro ansamblio. Ir šiandien tebėra mįslė, kaip Kazimierui pavykdavo juos įkalbėti. Vilniaus folkloro ansamblių vadovų posėdžiuose visuomet laikydavosi ramiai ir oriai, nesiveldavo į bereikalingus ginčus. Neteko girdėti, kad pakeltų balsą, ką nors apšauktų ar paniekintų.

Beje, ir savo sukurtuose ansambliuose K. Kalibatas nesiekė būti lyderiu – vedančiuoju dainininku ar muzikantu, scenoje dažnai stovėdavo kitiems už nugarų. Visuomet kolektyve ieškodavo ryškių asmenybių, gebančių įtaigiai dainuoti ar muzikuoti, patraukti kitus. Kartais į naują ansamblį Kazimieras iškart atsivedavo žmogų, kurį vėliau palikdavo savo vietoj (pavyzdžiui, į „Jievarą“ vadovauti instrumentinei grupei jis pasikvietė Evaldą Vyčiną; juodu darbavosi apie 10 metų, po to Kazimieras paliko ansamblį E. Vyčinui). Pasikeitus kolektyvo sudėčiai, ansamblių dalyviai kartais net nežinodavo, kas buvo jų kolektyvo įkūrėjas ir pirmasis vadovas. Vilniaus etnokultūrinio judėjimo istorijoje nutiko panašiai, kaip ir Lietuvos Sąjūdžio istorijoje – iškilo naujos asmenybės, o pirmieviai, kurie buvo mažiau ar trumpiau „matomi“, užsimiršo.

Intensyvios K. Kalibato folklorinės veiklos pėdsakai Vilniuje blėso dar ir dėl to, kad netrukus po Nepriklausomybės atkūrimo jis išvyko iš Vilniaus ir pasinėrė į pedagoginę ir koncertinę veiklą Šiauliuose. Ten visa širdimi atsidavė savo gimtojo Pakruojo ir plačiau – Žiemgalos karšto – etninės kultūros puoselėjimui: buvo

Ansamblio kūrėją 50-mečio proga sveikina „Sadaujos“ dainininkės ir Jonas Trinkūnas. 1988 m.

vienas „Žiemgalos“ draugijos ir žurnalo „Žiemgala“ steigėjų (1992–1998 m. – šios draugijos prezidentas), vėliau – „Žiemgalos draugijos“ Etninės kultūros probleminės grupės vadovas.² Vadovavo ir folkloro festivaliui „Žiemgala“, toliau kūrė folkloro ansamblius ir juos konsultavo. Visą tą laiką intensyviai rinko tautosaką, tarsi sekdamas žymaus kraštiečio kraštotyrininko Juozas Šliavo mintimi, jog „gimtojo krašto praeitis kol kas dar ne knygoje, o čia pat apylinkėse, laukuose, žmonių buityje“. Kazimieras buvo tikras Žiemgalos krašto patriotas ir šviesulys.

Vis dėlto labiausiai norėtusi pasidalyti asmeniniais prisiminimais. Man Kazimieras Kalibatas visuomet liks pirmuoju folkloro Mokytoju. Susipažinome 1979 m.,

2. 2001–2003 m. „Žiemgalos“ draugija intensyviai darbui kūrė problemines grupes. Lokalinės istorijos probleminė grupė (vad. Robertas Jurgaitis) parengė stambų leidinį „Senosios Žiemgalos istorinis ir etnokultūrinis paveldas“, sudarytą iš dviejų konferencijų, vykusių Pakruojyje ir Žagarėje (Joniškio r.), medžiagos. Meno ir dailės probleminė grupė (vad. prof. V. Trušys) organizuoja kasmetinius plenerus, dailės parodas Vilniuje, Šiauliuose, Pasvalyje. Išleistas puikus leidinys „Žiemgalos dailininkų plenerai“. Etninės kultūros probleminė grupė (vad. Kazimieras Kalibatas) su „Krivulės“ ansambliu organizavo kompozitoriaus J. Pakalnio 90 metų sukakties paminėjimą. Prieiga per internetą: http://xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20031203/darb_01.html [žiūrėta 2015 m. kovo 26 d.].

kai mokiausi M. K. Čiurlionio meno mokyklos vienuoliktoje klasėje. Pasirodžius skelbimėliui, kviečiančiam burtis į mokykloje kuriamą etnografinį ansamblį, nusprendžiau į jį užsirašyti. Mūsų solfedžio mokytoja Rūta Naktinytė, atėjusi į pirmąjį susibūrimą, daugiau nebeprasirodė, tad vieninteliu ansamblio vadovu liko K. Kalibatas. Keista, bet visiškai neprisimenu Kazimiero mokymo metodų, nors jo išmokytos dainos ir šiandien „tebeskamba“ – puikiai prisimenu jų melodijas ir tekstus. Atrodo, lyg jos savaime įgaugę į kraują. Gal tai ir gerai? Gal Kazimiero mokymas buvo toks natūralus, kad pasimiršo? Tik gerokai vėliau, jau pati tapusi folkloro specialiste, ėmiau analizuoti, ką ir kaip mes dainavome. Kitaip nei daugelis dabartinių moksleiviškų ansamblių, pradėjome ne nuo linksmybų dainelių ir šokių, bet nuo pačių rimčiausių kalendorinių – advento ir Kalėdų – dainų. Jau 1979 m. pabaigoje mokykloje surengėme pirmąjį advento vakaronę – su tradiciniais valgiais, dainomis ir rateliais. Paaikškėjo, kad tarp mokytojų esama ir daugiau bendraminčių, etnografinio ansamblio palaikytojų, ypač Dailės skyriuje (ir vėliau ansamblio pagrindas visuomet buvo ne muzikantai, bet dailininkai).

Lietuvių kalendorinėse dainose gausu senosios pasaulėžiūros relikty, simbolikos. Ansamblio nariams

atskleisti jų paslaptis po kiek laiko buvo pakviestas mitologas Norbertas Vėlius (Kazimierui pakviesti tokią įžymybę nebuvo sudėtinga, nes Rūta Vėliūtė – mitologo duktė – dainavo mūsų ansamblyje). Kazimieras nevenė kvietis į ansamblį ir daugiau įvairių sričių žinovų. Apie įvairius Lietuvos kampelius, etnografinius kaimus mums pasakojo žymusis geografas, keliautojas Česlovas Kudaba. Mūsų dainavimo pasiklausyti ir pakonsultuoti įvairiais klausimais kartais užsukdavo Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (buv. LTSR valstybinė konservatorija) docentė Laima Burkšaitienė – mano buvusi dėstytoja. Jos duktė Eglė Burkšaitytė buvo ansamblio dalyvė, puiki solistė – subtili dzūkų dainų interpretuotoja. Su L. Burkšaitiene K. Kalibatas ypač dažnai konsultuodavosi, labai vertino jos nuomonę apie repertuarą, dainavimo stilių.

Kazimiero dėka susipažinome ir su dzūkų liaudies dainininku marcinkoniškiu Juozu Averka, tuomet jau gyvenusiu Vilniaus pakraštyje. Unikaliu laikytinas ne tik J. Averkos dainavimas, bet ir savotiška jo užsibrėžta misija – mokyti dzūkiško dainavimo Vilniaus folkloro ansamblius. Pasisekė tiems, kam teko būti J. Averkos mokiniais, o mes, „čiurlioniukai“, jo bendražygio Kazimiero dėka, buvome vieni jų. Per J. Averkos pamokas ne tik gėrėjomės dzūkų dainomis, dainininko balsu, stebėjome jo labai gyvą veido mimiką, išraiškingą gestikuliaciją, bet ir klausėmės be galo vertingų Dėdės Juozo pastabų ir praktinių patarimų apie dainas ir dainavimą. Žinoma, tuomet man jie neatrodė tokie aktualūs kaip šiandien. Vis dėlto gerai įsirėžė atmintin dainininko pamokymai apie tęstinį dainavimo būdą, ypatingą kai kurių balsių užtęsimą arba priebalsių *r*, *l*, *m*, *n* ir kt. atskyrimą, kiekvieno jų išdainavimą. Dėdės Juozo pamokyti, bandėme pilna krūtine traukti jo ypač mėgtą rugiapjūtės dainą „Bėkite, baraliai“, tik mums taip gražiai kaip J. Averkai neišėjo jos melodijos nutęsti – matyt, tuomet trūko ir didesnio „kvapo“, ir tos dainos supratimo... Esu be galo dėkinga Kazimierui už pažintį su Dėde Juozu, už tą ankstyvą galimybę tapti tikro dzūkų dainininko mokiniais. Ir dar – tiesiog Vilniuje! Tiesa, maždaug tuo pat metu vadovo buvome nuvesti ir į dzūkų dainininkės Rožės Sabaliauskienės vakarą, klausėmės jos prisiminimų ir dainų. Vis dėlto tai neprilygo tiesioginiam bendravimui su J. Averka.

Labiausiai vertinu tai, kad Kazimieras nelaukė mūsų „vaikų ansamblių“ (nors, tiesą sakant, ir buvome jau nebe vaikai), supažindino mus su visų metinių švenčių suaugusiųjų repertuaru. Be to, Kazimieras turėjo bičiulių tarp daugelio to meto folkloro ansamblių. Tad „čiurlioniukai“ lygiomis teisėmis su studentiškais ir

kitais kolektyvais nuolatos būdavo kviečiami į įvairius renginius. Ypač įsiminė Užgavėnės, švęstos dideliame folkloristų būryje gamtoje, ant Nėries kranto (11–12 km nuo Vilniaus į Nemenčinės pusę). Važinėjomės rogutėmis, ridenomės nuo kalnelių, deginome Morę. Bet labiausiai į atmintį įsirėžė Užgavėnių giesmių giedojimas dviem didelėmis grupėmis, stovinčiomis skirtinguose upės krantuose. Plėšėme iš visos gerklės – pagal senųjų Ignalinos ir Tverėčiaus krašto dainininkų pasakojimus, kad Ažugavų giesmės giedamos „kaip galima garsiau – dideliais balsais, kad toliau girdėtų, kad linai gerai augtų“. Tokio galingo antifono man daugiau niekada neteko girdėti.

Ne mažiau įspūdingos, nors ir visai kitokios, buvo ir kitų metų Užgavėnės. K. Kalibatas mus nusivežė į Palangą, kur koncertavome gatvėse, kaukydami blynų, dalyvavome „ubagų“ eisenoje Vytauto gatve, o vakare siautėme bendroje vakaronėje su garbiais dailininkais. Tarp visų vakaronėje besisukiojančių kaukėtų žmogėnų išsiskyrė rafinuota dama, avinti aukštakulniais. Ji ne tik įspūdingai atrodė, bet ir kalbėjo ypatingu, čaižiu balsu, laidė visokius juokelius. Pasirodo, tai būta žymiojo dailininko, scenografo Liudo Truikio! Neįtikėtinais puikus persikūnijimas! Mums visa tai buvo didžiulė folklorinio gyvenimo – nepaprastai įvairaus ir turiningo – mokykla.

„Čiurlioniukų“ ansamblis buvo neseniai susikūręs ir gavome kvietimą išvykti svetur. Per L. Burkšaitienę Kazimieras susipažino su folkloriste Svetlana Pjan-kova, ji mus ir pakvietė koncertuoti į Smolenską. Su mumis važiavo ir folkloro ansamblio „VISI“ vadovas E. Vyčinas bei jo dalyvis Aidmantas Bernatonis. Taigi lietuvių folklorą smolenskiečiams pristatėme tikrai solidžiai ir įvairiapusiškai. Su Smolensko mokyklos mokiniais vakarajome iki išnaktų. Šokome ne tik tradicinius lietuvių šokius, bandėme išmokti pagrindinį jų ratelių (*chorovody*) žingsnelį. Kai galų gale visi lietuvičiai išmoko eiti ratu „pritrepėdami“, linksmybes teko nutraukti – nejučia atėjo vidurnaktis ir reikėjo užrakinti mokyklą. Vos ne verkdami atsisveikinome – toks geras buvo tas bendro šokio, praradus laiko pojūtį, jausmas. Grįžę iš Smolensko, visi pradėjome giliau domėtis rusų folkloru – pirmąkart iš arti pajutome jo grožį ir dvasinę stiprybę. Štai tau ir „nacionalizmas“, kurį dažnai bando prikišti folkloristams...

Kazimieras nepabūgo mūsų nusivežti ir į Maskvą – parodyti žymiausiems to meto folkloristams (tai buvo 1981 m. sausio pradžioje). Čia ne tik koncertavome garbingose salėse, bet ir įrašėme „Melodijos“ garso įrašų studijoje daug dainų ir instrumentinės muzikos

Kazimiero Kalibato jubiliejus. Sėdi „čiurlioniukai“ ir „Jievaro“ dainininkai. 1988 m.

kūrinių. Prisimenu, kaip visi didieji folkloro specialistai (Eduardas Aleksejevas ir kt.) žavėjosi ansamblio profesionalumu ir vertingu repertuaru. Kazimieras labai tikėjosi išleisti „čiurlioniukų“ vinilinę plokštelę, tačiau dėl man nežinomų priežasčių ši svajonė liko neįgyvendinta. Tik gerokai vėliau, 1986 m., pasirodė maža vinilinė „čiurlioniukų“ sutartinių giedotojų grupės plokštelė „Sutartinės“.

Bendraudamas su etnomuzikologe L. Burkšaitiene ir kitais tautosakos specialistais, Kazimieras suprato folkloro ekspedicijų svarbą. Viena vertus, dainos, užrašytos per ekspedicijas pačių ansamblio narių, praturtina repertuarą, daro jį nepakartojamą, besiskiriantį nuo kitų ansamblių (8–9-ame dešimtmetyje kiekvienas ansamblis stengdavosi būti savitas, turėti savo repertuarą). Kitą vertus, mokiniams ekspedicija – tai neįkainojama bendravimo su kaimo senoliais patirtis, pažintis su jų gyvensena ir savita filosofija. Pirmoji „čiurlioniukų“ ekspedicija (ją organizuoti padėjo L. Burkšaitienė) vyko 1981 m. pietų Dzūkijoje, Marcinkonių apylinkėse, antroji – Aukštaitijoje, Žeimelyje, Pakruojo rajone – Kazimiero gimtajame krašte. Atsimenu, su koku įkvėpimu Kazimieras mus supažindino su šio krašto įžymybėmis: „Žiemgalos“ muziejumi,

įkurtu J. Šliavo, arkiniu Pakruojo dvaro tiltu (tuomet jis buvo gerokai apgriuvęs) ir kt. Trečioji ekspedicija buvo Žemaitijoje, Kuliuose, Plungės rajone. Ekspedicijų laimikį pristatėme ir Vilniaus folklorinei visuomenei – M. K. Čiurlionio meno mokyklos Koncertų salėje rengėme ekspedicijų vakarus, į juos kvietėme ir geriausius mūsų užrašytus kaimo dainininkus. Dalis ekspedicijose užrašytų dainų ilgam įsitvirtino „čiurlioniukų“ repertuare.

Kaip jau minėjau, beveik neatsimenu Kazimiero dainavimo mokymo. Nepamenu, kaip jis parinkdavo vedančiuosius vienai ar kitai dainai. Žinoma, kai kurie ansamblio nariai patys pasisiūlydavo arba tiesiog pradėdavo dainuoti. Prisimenu, kartą jis pastovėjo arčiau manęs, paklausė, kaip dainuoju, o po dainos ir sako: „O tavo, pasirodo, stiprus balsas!“ Ir tuoj pasiūlė man vesti vieną iš sūpuoklinių dainų „Vilkas kalaį papjovė“. Tuomet man tai buvo labai netikėta, nes pati niekada nesiveržiau į lyderius... Na, o dar didesnė staigmena manęs laukė pradėjus studijuoti antrame tuometinės Konservatorijos kurse. Kartą prieš repeticiją Kazimieras priėjo ir pasakė: „Dabar jau pati esi specialistė – nuo šiol tu vadovausi ansamblui.“ Kitą dieną nusivedė mane į mokyklos kadru skyrių ir įteisino kaip naują darbuo-

toją – iliustratorę (folkloro ansamblio vadovo etato, pasirodo, net nebuvo). Taip iš „čiurlioniukų“ ansamblio dalyvės netikėtai tapau savo bendraamžių vadove...

Tiesa, prie savarankiško etnomuzikologinio darbo Kazimiero buvau pratinama ir anksčiau: man teko organizuoti ir Didžiojoje mokyklos salėje vesti folkloro ekspedicijų (Žemelyje ir Kuliuose) vakarus. O iš dainų, ansamblio narių užrašytų Marcinkonių ir Merkinės apylinkėse, net sudaryti nedidelę knygele (pirmą kartą transkribuoti dainų melodijas ir parengti jas spaudai man pagelbėjo dėstytoja L. Burkšaitienė). Mano parengtas rinkinys „Dzūkų dainos“ buvo išleistas 1983 m., jame paskelbta apie šimtas dzūkiškų dainų. Džiugu, kad net dvi dainos iš to studentiško darbelio – nedidelio dainų rinkinėlį – 2007 m. išėjo į platųjį pasaulį. Jos paskelbtos kalendorinėms dainoms skirtame Lietuvių liaudies dainyno tome, (LLD, „Kalendorinės apeigų dainos“, t. XX): tai „Kvolinosi vanagėlis“ (Nr. 95) ir „Žydzi roželė naujan darželėlin“ (Nr. 137). Viena šio tomo sudarytojų – Aušra Žičkienė (Navasaitytė), taip pat K. Kalibato užauginta „čiurlioniukė“, dalyvavusi Marcinkonių ekspedicijoje.

Ši veikla ne tik išmokė savarankiškumo, bet ir suteikė pasitikėjimo savo jėgomis, gebėjimo pakovoti už savo idealus, už tiesą. Pirmąjį kovos „krikštą“ gavau rengdama spaudai minėtą „Dzūkų dainų“ rinkinį, kuriame buvo dešimt vertingų kalendorinių apeigų dainų (daugiausia advento ir Kalėdų). Būtent šios dainos užsitraukė cenzūros nemalonę – man, jaunai autorei (tuometinei III kurso studentei), buvo liepta išmesti šias dainas iš mokyklai skirto rinkinio – „jokių advento ir Kalėdų dainų čia neturėtų būti“. Suvokdama šių dainų vertę, niekaip negalėjau susitaikyti su tokia neteisybe. Specialybės dėstytojos L. Burkšaitienės padrąsinta, kreipiausi į folkloristę Pranę Jokimaitienę, prašydama užtarimo. P. Jokimaitienė, negailėdama savo brangaus laiko, parašė bene penkių puslapių „gėnamąjį raštą“ advento ir Kalėdų dainoms, iškeldama jų mokslinę ir meninę vertę. O mokyklos istorijos mokytojas, kraštotyriminkas Juozas Buzas rinkinio pratarmėje dar pridėjo Lenino ir Kalinino citatų apie liaudies meną, kad tos dainos niekam nebekliūtų ir toliau viskas eitų kaip per sviestą. Tačiau tuo dainų rinkinėlį istorija nesibaigė – deguto į advento ir Kalėdų dainų bylą dar įpylė Rūtos Vėliūtės piešinys rinkinio viršelyje. Rodos, tai buvo „nekaltas“ siužetas – pro langą į skaitytoją žvelgianti senučiukė, kaimo dainininkė. Vis dėlto kažkas šiame subtiliame grafikos darbelyje įžvelgė krikščionišką kryžių. Norom nenorom teko šio piešinio atsakyti ir „Dzūkų dainų“

rinkinį spausdinti be iliustracijų... Panašių patirčių anais laikais buvo ir daugiau.

Tad Kazimiero pasiūlymas man tapti „čiurlioniukų“ ansamblio vadove lyg ir nebuvo labai bauginantis. Jis reiškė didelį vadovo pasitikėjimą ir ugdė dar didesnę atsakomybės jausmą. Nors K. Kalibatas niekada nebuvo su manimi kalbėjęs apie politiką, patriotizmą ar apie folkloro ansamblių judėjimo svarbą tautiniam atgimimui žadinti, perleisdamas vadovavimą „čiurlioniukams“, padovanojo Česlovo Gedgaudo knygą „Mūsų praeities beieškant“. Spėju, kad jam tai buvo labai svarbi, dvasią stiprinanti knyga – man perduota tarsi priesakas be žodžių... Perėmusi iš Kazimiero ansamblį, jam vadovavau iki 1996 m. (per tą laiką pasikeitė net kelios „čiurlioniukų“ kartos). Šį laikotarpį visuomet prisimenu su didele nostalgija. Vadovavimo ansambliai niekada nelaikiau darbu – tai buvo tikra sielos atgaiva, bendravimas su jaunais gabiais žmonėmis.

Folklorinė patirtis, įgyta „čiurlioniukų“ ansamblyje, giliai įsirėžė į daugelio būsimų menininkų sielas, vėliau rado atgarsį jų kūryboje, lėmė tam tikro gyvenimo būdo pasirinkimą. Kai kuriems iš buvusių „čiurlioniukų“ kūrybinė veikla tapo ne tiek asmeninės saviraiškos, kiek tautos dvasinio žadinimo priemone. Štai lygiadienių ugnis kasmet pavasarį ir rudenį vilniečių širdyse kursto dailininkė Julija Ikamaitė-Mindaugienė, kurdama ugnies raštų juostas Neries pakrantėse ar įstabias ugnies misterijas Šventaragio slėnyje. Muzikantas Liudas Augaitis savo kūrybinę veiklą plėtoja gimtojoje Žemaitijoje – augina ir populiarina senovinės lietuviškos žemaitukų veislės žirgus, yra Lietuvos raitųjų skautų vadas, įvairiais būdais ugdo vaikų tautinę savimonę ir saviraišką. Tokių idėjų ansamblio dalyvių yra ir daugiau...

Nežinau, kaip susiklostė visų kitų Kazimiero įsteigtų Vilniaus folkloro ansamblių likimai (būtų įdomu atlikti tokį tyrimą). Dalis jų sėkmingai gyvuoja ir šiandien, kita dalis, pasitraukus K. Kalibatui, dėl įvairių priežasčių netrukus iširo. Vis dėlto norėtusi tikėti, kad visi ansamblių nariai buvo paveikti ne tik Kazimiero geranoriškumo, smagaus būdo, žvirių, visuomet žiburiuojančių akių, bet ir didžio jo tikslo – liaudies dainomis uždegti žmonių dvasią.

Nekyla abejonių, kad Kazimieras, anuomet kvietęs Vilniaus folkloro ansamblius priešintis nelaisvei ne ginklu, bet intensyviu dvasiniu gyvenimu, svariai prisidėjo prie tautinio Lietuvos atgimimo ir nepriklausomybės atkūrimo. Lenkiame galvas prieš šviesų Kazimiero Kalibato, budinusio ne tik Vilnių, bet ir visą Lietuvą, atminimą.

Daiva RAČIŪNAITĖ-VYČINIENĖ

Kazimieras Kalibatas (sėdi pirmas iš kairės) ir „Sadaujos“ ansamblis Rumšiškių liaudies buities muziejuje. 1975 m. Vytauto Daraškevičiaus nuotraukos.

Living under oath Kazimieras KALIBATAS (29/01/1938 –25/02/2015)

Honoured is the musician, pedagogue, violincelist, folklorist Kazimieras KALIBATAS, his life and work is remembered. In 1957 with his friends, other students from the Juozas Gruodis School of Music in Kaunas, he founded an underground group which he was the head of and wrote an oath where he swore to dedicate his life to working for his homeland and nation, to aim for its independence. When the organisation was discovered by the Soviet secret police, he was interrogated, crossed out from the list of students of the Lithuanian National Conservatory. He fulfilled the obligation from his youth

to “restore nationalism within people” by founding folklore ensembles. He perceived this activity as a certain form of spiritual resistance. In 1971–2000, while living in Vilnius, K. Kalibatas founded about 20 folklore collectives. Folklore researcher Daiva RAČIŪNAITĖ-VYČINIENĖ shares her reminiscences from the founding of the M.K. Čiurlionis folklore ensemble, their first songs, concerts, trips, recordings. After the “rebirth” of independent Lithuania, K. Kalibatas returned to the place of his birth, paid a lot of attention to the fostering of the ethnic culture of the region of Semigallia.